

Ulkoministeriölle

Arenen lausunto arviomuistiosta koskien sääntelyä kehitysyhteistyön järjestämisestä

VN/24322/2024

1. Arviomuistiossa esitetään uuden kehitysyhteistyötä järjestämistä koskevan lain säätämistä ja Laki valtion virastoista ja laitoksista (382/1989, jäljempänä ”virastolaki”) kumoamista. Virastolain tapaan arviomuistiossa esitetään säädettäväksi viranomaisille kuuluvasta yleistoimivallasta osallistua kehitysyhteistyön toimeenpanoon. Samalla toimivallan soveltamisalaa viranomaisten osalta esitetään yhtenäistettäväksi julkisuuslain 4 §:n kanssa. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen muutosten, mukaan lukien vaikutusten, osalta? (luku 2.1)

Arviomuistiossa todetaan, että uuden lain viranomaismääritelmä käsittäisi nykyistä laajemmin myös muita julkishallinnon toimijoita, joiden ei ole nykyisen lain nojalla katsottu muodostavan valtion virastoja tai laitoksia, kuten valtion liikelaitoksia sekä itsenäisiä julkisoikeudellisia laitoksia. Arene pitää esitettyä määritelmän laajentamista tarpeellisen muutoksena.

2. Millaisia näkemyksiä teillä on uuden kehitysyhteistyön järjestämistä koskevan lain ja sitä koskevan IKI-instrumentin soveltamisalaa koskevasta muutoksesta suhteessa korkeakouluihin? Miten korkeakouluja tulisi kohdella suhteessa julkisuuslain 4 §:n viranomaismääritelmään (luku 2.1)

Ammattikorkeakoulut ovat osakeyhtiöitä, jotka käyttävät ammattikorkeakoululaissa niille annettua julkista hallintovaltaa. Ammattikorkeakoulujen suhteesta julkisuuslakiin säädetään ammattikorkeakoululain 21 §:n 2 momentissa, jossa säädetään, että ammattikorkeakoulujen toiminnan julkisuuteen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijakunnan ammattikorkeakoululaissa mukaisen toiminnan julkisuuteen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään mainitun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Ammattikorkeakoululaissa säädetään myös, että ammattikorkeakoulujen toimintaan sovelletaan hallintolakia (434/2003) julkisten hallintotehtävien osalta. Kosonen, Miettinen, Sutela ja Turtiainen toteavat teoksessa Ammattikorkeakoululaki, että:

”Julkisuuslain soveltaminen koskee ammattikorkeakouluissa sekä julkisia hallintotehtäviä että muussakin toiminnassa syntyviä asiakirjoja. --- Julkisuuslain soveltamisen yhteydessä ei siis ammattikorkeakouluissa ole tarvetta pohtia sitä, onko kyse julkisen vallan käytöstä vai ei.”

Arene katsoo, että vaikka ammattikorkeakoululain kirjaus 21 §:n muotoilu kytkee ammattikorkeakoulut julkisuuslain 4 § 2 momenttiin, eivät ammattikorkeakoulut itsessään ole viranomaisia julkisuuslain 4 § 1 momentin mukaisesti, vaan niitä kohdellaan viranomaisina niiltä osin, jolloin ne toteuttavat lain tai asetuksen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen perusteella julkista tehtävää.

Ammattikorkeakouluille voidaan antaa julkisia hallintotehtäviä vain lailla tai lain nojalla perustuslain 124 § mukaisesti.

Arene katsoo, että jos ammattikorkeakouluille halutaan säätää uudessa laissa yleistoimivallasta osallistua kehitysyhteistyön toimeenpanoon, tulee ammattikorkeakoulut määritellä erikseen viranomaisten rinnalla erillisinä toimijoina, joille yleistoimivalta osallistua kehitysyhteistyön toimeenpanoon annetaan.

Poliisiammattikorkeakoulun osalta viranomaistulkinta taas on selkeä, sillä Poliisiammattikorkeakoulua koskevan lain (1164/2013) 1 §:ssä säädetään, että se on osa Poliisihallitusta. Samoin Högskolan på Ålandin toimintaan säätelevän lain (Yrkeshögskolelag (2024:50) för Åland) 4 § todetaan korkeakoulun olevan osa maakuntahallintoa ja siten täyttävän viranomaisen määritelmään liittyvät ehdot.

3. Kehitysyhteistyön järjestämistä koskevaan uuteen lakiin esitetään päivitettäväksi IKI-yhteistyötä koskeva maksuperustesäännös. IKI-yhteistyön osalta on tarkoitus yhdenmukaistaa IKI-yhteistyötä koskevia kirjaus- ja kilpailutusnäkökulmia. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen muutosten osalta? Millaisia näkemyksiä teillä on esityksen vaikutuksista? (luku 2.1)

-

4. Arviomuistiossa kuvataan ulkoministeriön tahtotila rahoittaa tulevaisuudessa monitoimijahankkeita, joilla rahoitettaisiin konsortioita, jotka muodostuisivat esimerkiksi viranomaisista, korkeakouluista ja säätiöistä ja yrityksistä (luku 2.1.1.4). Millaisia näkemyksiä, hyviä käytäntöjä tai toimintatapoja teillä on monitoimijamallin rahoittamiseen?

Arene katsoo, että konsortioihin perustuva monitoimijahankkeet ovat järkevä tapa kehitysyhteistyön toteuttamiseen. Uuden lainsäädännön olisi järkevää tukea monitoimijahankkeiden toteutumista siten, että hankkeisiin voisivat osallistua niin korkeakoulu, järjestöt kuin yritykset. Korkeakouluilla on vahvaa osaamista tällaisesta hanketyöstä niin tutkimustoiminnan kuin koulutusjärjestelmien kehittämistä koskevista hankkeista.

5. Arviomuistiossa selvitetään tarvetta säätää EU:lle tai muiden valtioiden kehitysyhteistyötoimijoille siirrettäviä tehtäviä koskien sekä selvennetään teknisen siirron mahdollisuutta (luku 2.1.3.1). Millaisia näkemyksiä teillä on selvitystä koskien?

-

6. Arviomuistioon on kuvattu ulkoministeriön ulkoistamat asiantuntijahankinnat perustuslain 124 §:n arvion valossa. Uudessa laissa kehitysyhteistyön järjestämisestä on tarkoitus säätää muulle kuin viranomaiselle siirrettävien tehtävien osalta niiden asiantuntijahankintojen osalta, jotka nykytilassa arvioidaan julkisen hallintotehtävän siirtämiseksi. Arviomuistiossa esitetään myös mahdollinen tahtotila laajentaa asiantuntijapalveluhankintoja tiettyjen yhteistyömuotojen osalta. Millaisia näkemyksiä teillä on esityksestä ja sen vaikutuksista (luku 2.2)?

-

7. Arviomuistiossa esitetään muutoksia valtionavustuslakiin (688/2001) niiltä osin, kun niihin liittyy ulkoministeriön toimintaa koskevia erityispiirteitä (luku 2.3). Muilta osin valtionavustusten myöntämiseen sovellettaisiin valtionavustuslakia. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen säännösten osalta?

-

8. Arviomuistiossa selvitetään tarvetta säätää kehitysyhteistyövarojen väärinkäytöstä ilmoittavien henkilöllisyyden suojasta nykyistä lainsäädäntöä kattavammin (luku 2.4). Ulkoministeriön arvion mukaan uuteen lakiin kehitysyhteistyön järjestämisestä voitaisiin säätää ilmoittajien henkilöllisyyden suojelemisesta esimerkiksi laki finanssivalvonnasta (878/2008) 71 a-c §:n tapaan. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen säännöstarpeiden osalta?

Arene pitää ehdotusta kannatettavana.

9. Muut mahdolliset kommentit arviomuistiossa esitetystä arvioinneista ja esityksistä?

-

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Riitta Konkola
puheenjohtaja

Ida Mielityinen
toiminnanjohtaja